

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI PSIXOLOGIK JIHATDAN TARBIYALASH

Choriyeva Durdona Anvarovna

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat
pedagogika universiteti Maktabgacha*

ta'lim fakulteti Maktabgacha

ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi

kafedrasi dotsent,

Fayzullayeva Marjona Otabek qizi “Maktabgacha ta'lim

psixologiyasi va pedagogikasi” yo'nalishining 4 kurs talabasi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni psixologik jihatdan tarbiyalash bolalarning hissiy, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga asoslangan, ularning ichki dunyosini shakllantirish, psixologik salomatligini ta'minlash va mustahkamlashga qaratilgan jarayondir. Bu yoshda bolalar o'z hissiyotlarini anglash, ijtimoiy aloqalar o'rnatish, o'z-o'zini anglash va o'z his-tuyg'ularini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Psixologik tarbiya yordamida bola o'zini va atrofdagilarni tushunishni o'rganadi, o'zining hissiy holatlarini nazorat qilishga qodir bo'ladi, shuningdek, ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli o'rin egallashga tayyorlanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni psixologik jihatdan tarbiyalashning asosiy maqsadlari:

- 1.** Emotsional rivojlanish: Bolalarga o'z hissiyotlarini tushunish, ifodalash va boshqarish ko'nikmalarini o'rgatish.
- 2.** Ijtimoiy moslashuv: Bolalarni boshqalar bilan to'g'ri muloqot qilish, ijtimoiy qoidalarga rioya qilish va guruhda ishlashga o'rgatish.
- 3.** O'z-o'zini anglash: Bolalarga o'z shaxsiyatini anglash, o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish va mustaqil qarorlar qabul qilishni o'rgatish.
- 4.** Stressni boshqarish: Bolalarni turli stressli vaziyatlarda o'zlarini qanday tutish va tinchlanishni o'rganishga yo'naltirish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni psixologik jihatdan tarbiyalashning asosiy usullari:

1. O'z hissiyotlarini tanib olish va ifodalashni o'rgatish: Bolalar o'z hissiyotlarini tushunib, ularni to'g'ri tarzda ifodalashni o'rganishlari kerak. Masalan, bolalar ba'zida g'azab yoki hayajon hissiyotlarini boshdan kechiradilar. Ularni tinchlanishga yordam berish, hissiyotlarni nomlash va bu hissiyotlarni boshqarish usullarini o'rgatish muhimdir. Tarbiyachilar yoki ota-onalar bolalarga "Men g'azablandim", "Men xursandman", "Men qo'rqaman" kabi iboralar yordamida o'z hissiyotlarini aniqlashda yordam berishlari kerak.

2. O'rnak ko'rsatish (shaxsiy misol): Bolalar kattalardan ko'p narsalarni o'rganadilar, chunki ular kattalarning xulq-atvorini kuzatadilar va o'zlarining xulq-atvorlarini shunga moslashtiradilar. Kattalar, masalan, qanday qilib ijobiy hissiyotlarini boshqarish, tinchlanish, boshqalarga yordam berish kabi xatti-harakatlarni ko'rsatishlari bolalarga to'g'ri yo'lni ko'rsatadi.

3. Suhbatlar va muloqot: Bolalar bilan muntazam suhbatlar o'tkazish orqali ularni o'z hissiyotlarini boshqarishga o'rgatish mumkin. Suhbatlar davomida bolalarga o'zlariga nisbatan hurmat va sevgi bildirish, ularning hissiyotlariga e'tibor qaratish va ularni tushunishga harakat qilish zarur. Misol uchun, "Bugun nima bo'ldi? Nima uchun yig'laysan?" kabi savollar bolalarning o'zlarini tushunishlariga yordam beradi.

4. Stressni boshqarishni o'rgatish: Maktabgacha yoshdagi bolalar stressga nisbatan sezgir bo'lishadi. Ularni tinchlanish, meditatsiya, chuqur nafas olish yoki boshqa engillashtiruvchi amallar orqali stressni boshqarishga o'rgatish muhim. Stressli vaziyatlarda qanday qilib o'zini tutishni o'rganish, bolalarda xavotir va asabiylikni kamaytiradi.

5. Empatiya rivojlantirish: Bolalar o'z his-tuyg'ulari va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunishga o'rgatilishlari kerak. Empatiya bolaga o'z hissiyotlarini boshqarishda yordam beradi va atrofdagilarning holatiga sezgir bo'lishni o'rgatadi. Masalan, bir bolaga boshqa bolaning xafa bo'lishi yoki quvonishi haqida so'zlab berish va bu holatni qanday boshqarishni o'rgatish, bolalarning empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

6. O'yin orqali psixologik tarbiya: O'yinlar, ayniqsa rolli o'yinlar, bolalarga psixologik jihatdan tarbiya berish uchun ajoyib vositadir. Bolalar turli rollarni o'ynash

orqali o'z hissiyotlarini ifodalashni, boshqalarni tushunishni va o'zaro munosabatlarni o'rnatishni o'rganadilar. Masalan, "shifokor o'ynash" yoki "oilaviy o'yin" kabi rolli o'yinlar bolalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

7. Xatoliklardan o'rganish va to'g'rilash: Bolalar xatoliklar qilishlari tabiiydir, lekin ular bu xatoliklarni qanday tushunishlari va qanday tuzatishlari kerakligini bilishlari zarur. Xatoliklarni tushuntirish va ulardan o'rganishga yordam berish orqali bolalarda o'zini tahlil qilish va o'zgarishga tayyor bo'lish kabi psixologik ko'nikmalarni rivojlantirish mumkin.

8. Xulq-atvorni mustahkamlash: Bolalar o'z xulq-atvorlarini yaxshilash uchun rag'batlantirishga muhtoj. Ijobiy xulq-atvorni mustahkamlash uchun ularga rag'bat ko'rsatish, masalan, "Yaxshi ish qilgansan!", "Sen juda xushmuomalasiz!" kabi so'zlar bolalarda o'z xulq-atvorini rivojlantirishga yordam beradi.

Psixologik tarbiyaning afzalliklari:

1. O'zini anglash: Bolalar o'z hissiyotlarini va xatti-harakatlarini tushunish orqali o'zlarini anglashni o'rganadilar.

2. O'z hissiyotlarini boshqarish: Bolalar g'azab, qo'rquv yoki qayg'u kabi hissiyotlarni boshqarishni o'rganadilar.

3. Ijtimoiy moslashuv: Ijtimoiy qoidalarni o'zlashtirish va boshqalar bilan to'g'ri muloqot qilishni o'rganish.

4. Mustaqillik va mas'uliyat: Bolalar o'zlariga nisbatan mas'uliyatni his qilishni va qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni psixologik jihatdan tarbiyalash nafaqat ularning hissiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun, balki kelajakda muvaffaqiyatli va sog'lom shaxs bo'lishlari uchun ham zarurdir. O'z hissiyotlarini boshqarishni o'rganish, ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish va mustahkam psixologik salomatlikka erishish bolalar uchun katta ahamiyatga ega. Bu jarayonni amalga oshirish uchun kattalar bolalarga to'g'ri yo'l ko'rsatib, ularning psixologik ehtiyojlarini inobatga olishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. G`oziyev E “Umumiy psixologiya” o`quv qo`llanma.2002 y.
2. M.Hakimova, M.Ma`rufova “Bolalarni ijtimoiy moslashuvi” 2021 y.
3. Chorieva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. *Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar*, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In *Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста* (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. *Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации*, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Results of National Scientific Research International Journal*, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.014> Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (9), 99-102.

9. Chorjeva, D. A. BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO‘LLARI. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). МАКТАБГАЧА ТА‘LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). ТА‘LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.
13. Choriyeva, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta‘limi jurnali, 1(2-3).
14. Durdon, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).
15. Durdon, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.
16. Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA‘LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
17. DURDON, C., & SHAHNOZA, K. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O‘RNI. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.

